

Жоба атауы: ИРН АР23485559 «Солтүстік Қазақстан үшін түрлі-түсті түйнекті картоптың сұрыптары мен будандарын таңдап, биологиялық қорғау технологиясын құру».

Өзектілігі: Дүние жүзінде қызыл және күлгін түсті картопқа қызығушылық оның антиоксиданттық қасиеттеріне байланысты артып келеді, бұл Қазақстан үшін өзекті, 2022 жылы онкологиялық аурулардың өсуі 4,7% құрады. Мұндай картоптың құрамындағы антоцианиндер қатерлі ісік, атеросклероз және басқа да аурулардың алдын алуға, сондай-ақ иммундық жүйені нығайтуға көмектеседі. Бірегей түсі бұл картопты тамақ өнеркәсібінде де, табиғи бояғыш ретінде де танымал. Алайда Қазақстанда түрлі-түсті картопқа сұраныс ассортименттің жеткіліксіздігі мен нашар насихатталуына байланысты төмен күйінде қалып отыр.

Сонымен қатар, картоп вирустық және саңырауқұлақ ауруларына залалдануға бейім, сондықтан өнім мен өнім сапасын сақтау үшін вирусқа төзімді сорттарды пайдалану және фузариозға, альтернариозға, фитофторозға төзімді сорттарды таңдау маңызды. Сондай-ақ, пестицидтер мен химиялық тыңайтқыштардан бас тартып, биологиялық өнімдер пайдасына экологиялық таза өнім өндіруді дамыту маңызды. Қазақстанда картоптың органикалық өндірісі іс жүзінде жоқ, дегенмен оны өңдеу антиоксиданттар, витаминдер және табиғи бояғыштар сияқты құнды өнімдерді алуға мүмкіндік береді.

Жобаның мақсаты:

Түсті-түсті картоптың селекциялық материалына экологиялық сорт сынамасын жүргізу, оны қорғаудың биологиялық жүйесін жасау және негізгі фитопатогендерге төзімді, жоғары дәмдік, белсенді антиоксиданттық қасиеттері бар өнімділігі мен сақталуы жақсы Солтүстік Қазақстан жағдайында өсіруге перспективті картоп үлгілерін ұсыну.

Күтілетін нәтижелер:

Түрлі-түсті картоптың 12 сортының селекциялық материалына экологиялық сорт сынағы жүргізіледі, оны қорғаудың биологиялық жүйесі әзірленеді және негізгі фитопатогендерге төзімді, жоғары дәмдік қасиеттері бар, антиоксиданты белсенді, өнімділігі мен сақтау сапасы жоғары Солтүстік Қазақстан жағдайында өсіруге ұсынылатын перспективті картоп үлгілері жасалады.

Жобаның нәтижелері келесі нысандарда көрсетіледі: Web of Science дерекқорының Expanded Science Citation Index жүйесінде индекстелген рецензияланған ғылыми жарияланымдарда кемінде 2 (екі) мақала және (немесе) шолуларды жариялау және (немесе) Scopus дерекқорында CiteScore пайызтилінің кемінде 50 (елу) болуы; сондай-ақ ҒЖБССҚК ұсынған рецензияланған шетелдік немесе отандық басылымда кемінде 1 (бір) мақала немесе шолу; диеталық картоптың 1 сортын МСС-ға беру; өнертабысқа немесе селекциялық жетістікке 1 өтінімді ҰЗМИ-ге беру; кем дегенде 1 философия докторын (PhD) дайындау, картопты отырғызу кезінде,

вегетациялық кезеңде және сақтау кезінде кешенді биологиялық қорғау бойынша ұсыныстарды жариялау.

Зерттеу тобының мүшелері:

Жоба жетекшісі – Хасанов Вадим Тагирович, профессор, биология ғылымдарының кандидаты, h-index – 3 (Web of Science), 3 (Scopus), ORCID: 0000-0002-9054-5551, Scopus Author ID: 57188854211 <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57188854211> Web of Science Researcher ID: O-7172-2017 <https://www.webofscience.com/wos/author/record/1199319>

зерттеу тобы:

Екатеринская Екатерина Михайловна – ЖФК, PhD, h-index Scopus – 0, Web of Science - 1 Scopus Author ID-нет; Researcher ID: CHW-2559-2022, ORCID: 0000-0002-9668-8641

Sevindik Mustafa – шетелдік кеңесші, associate professor, PhD, h-index Scopus-19 Web of Science-25, ORCID: 0000-0001-7223-2220, Scopus Author ID: 57195056820 <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57195056820> Web of Science Researcher ID: J-1060-2019 <https://www.webofscience.com/wos/author/record/1734137>

Рогозина Елена Вячеславовна – шетелдік кеңесші, биология ғылымдарының докторы, h-index Scopus –7, Web of Science – 4, ORCID: 0000-0002-2743-068X, Scopus Author ID: 6603902303 <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=6603902303> Web of Science Researcher ID: AAV-6468-2020 <https://www.webofscience.com/wos/author/record/2050742>

Еланский Сергей Николаевич – шетелдік кеңесші, биология ғылымдарының докторы, доцент, h-index Scopus – 9, Web of Science – 8, ORCID: 0000-0003-1697-1576, Scopus Author ID: 16202468100 <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=16202468100> Web of Science Researcher ID: R-7843-2016 <https://www.webofscience.com/wos/author/record/1058287>

Бейсембина Бибигуль – ВНС, PhD, h-index Scopus – 1, Web of Science - 1, ORCID: 0000-0001-6667-8541, Scopus Author ID 57188854892 <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57188854892> Web of Science Researcher ID: O-7166-2017 <https://www.webofscience.com/wos/author/record/41156>

Сидорик Александр Иванович – жетекші ғылыми қызметкер, ауыл шаруашылығы ғылымдарының магистрі, h-index – 0, , ORCID ID: 0000-0003-4325-1478, Web of Science Researcher ID: E-6800-2017 <https://www.webofscience.com/wos/author/record/272613>

Удовицкий Андрей Степанович – селекционер, ауыл шаруашылығы ғылымдарының кандидаты, h-index – 0, Web of Science - 0, ORCID:0000-0001-5933-8530

Сүлейман Мәдина Акбаралықызы – аға ғылыми қызметкер, ауыл шаруашылығы ғылымдарының магистрі, h-index - 0, ORCID: 0000-0002-7670-

5352, Web of Science Researcher ID: ACQ-0840-2022
<https://www.webofscience.com/wos/author/record/2959581>

Канапина Меруерт Маратовна – аға ғылыми қызметкер, ауыл шаруашылығы ғылымдарының магистрі, h-index - 0 ORCID: 0000-0002-7091-1163

Омарова Гультнур Кайратовна – аға ғылыми қызметкер, педагогика ғылымдардың магистрі, h-index – 0 ORCID:0000-0003-0652-6129

Даулет Данияр – научный сотрудник, h-index – 0, ORCID:0009-0000-5923-3616

Бородин Евгений Валерьевич – технолог, h-index – 0

Ахметжанов Марат Талгатович – зертханашы, h-index - 0 ORCID: 0000-0002-6489-5814